

hayatına müdahale etme ihtiyacını hissetmiş ve düzenlemeler yapılmıştır. Günümüzde de uzun çalışma sürelerine, olumsuz çalışma koşullarına kamuoyunun ilgisizlikle birlikte bu alana dikkatler yönelmekte, yeni çalışmaların yapılması söz konusu olmaktadır. Nitekim ülkemizde, kamuoyunun ilgisini tersanelerde meydana gelen iş kazalarına yöneltmesiyle birlikte bu alana ilişkin çözüm önerileri gündeme gelmiştir. Aynı şekilde, sikoz hastalarının yaşadıklarına kamuoyunun ilgisini yöneltmesi yine bu konuda çalışmalar yapılmasını gündeme getirmiştir. Dolayısıyla, toplumun çeşitli kesimlerinden gelen tepkiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunun önem kazanmasında etkili olmaktadır.

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ALANINDA KAVRAMLAR

İş sağlığı ve güvenliğinin özünde, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi yatmaktadır. Bu alanda iş sağlığı, iş güvenliği, iş kazası ve meslek hastalığı kavramları karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda bu kavramlar açıklanacaktır.

İş Sağlığı

İş söz konusu olduğunda “sağlık”, sadece bir hastalığın veya fiziksel arızanın olmamasının ötesinde işyerindeki güvenlik ve hijyenle doğrudan ilgili olup sağlığı etkileyen fiziksel ve zihinsel öğeleri içermektedir (Alli, 2001, s.64). **İş sağlığı**, daha çok çalışma ortamında bulunan ve işçinin sağlığını etkileyebilecek risk faktörleri karşısında işçinin sağlığının korunması anlamındadır (Arıcı, 1999, s.49-50).

1950 yılından beri ILO ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) iş sağlığı konusunda ortak bir tanımı paylaşmaktadır. ILO ve WHO İş Sağlığı Ortak Komitesi 1950 yılında yaptığı ilk toplantısında iş sağlığı alanındaki hedefi belirlemiştir. 1995 yılında tanım gözden geçirilmiştir. Buna göre, “iş sağlığı, hangi işi yaparlarsa yapsınlar bütün çalışanların fiziksel, ruhsal ve sosyal refahlarının mümkün olan en yüksek düzeye çıkarılmasını ve burada tutulmasını; çalışma koşullarından kaynaklanan sağlık sorunlarının önlenmesini; işçilerin işleriyle ilgili olup sağlığa zararlı risklerden korunmalarını; işçilerin fiziksel ve biyolojik kapasitelerine uygun mesleki ortamlarda çalıştırılmalarını; özetle işin insana, insanın da işine uygun getirilmesini hedeflemektedir” (Encyclopaedia, 1998, s.16.19; Alli, 2001, s.26).

İş Güvenliği

İş güvenliği, daha çok çalışanın teknik özellik taşıyan risklere karşı korunmasını ifade etmektedir. İşyerinde kullanılan makine, donanım, teçhizata bağlı olarak ortaya çıkabilecek risklerin belirlenmesi ve bunlara karşı önlem alınmasıdır (Arıcı, 1999, s.50). **İş güvenliği**, “işyerlerini, işin yürütümü nedeniyle oluşan tehlikelerden ve sağlığa zarar verebilecek koşullardan arındırarak, daha iyi bir çalışma ortamı sağlamak için yapılan sistemli çalışmalar olarak” tanımlanabilir (Gerek, 2008, s.17). Günümüzde iş güvenliği, teknik bir bilim dalı haline gelmiştir ve hukuk, iktisat, istatistik, ergonomi, tıp, mühendislik gibi bilimlerden de yararlanmaktadır (Gerek, 2008, s.17; Yiğit, 2011, s.2).

İş Sağlığı: Daha çok çalışma ortamında bulunan ve işçinin sağlığını etkileyebilecek risk faktörleri karşısında işçinin sağlığının korunmasıdır.

İş Güvenliği: İşyerlerini, işin yürütümü nedeniyle oluşan tehlikelerden ve sağlığa zarar verebilecek koşullardan arındırarak, daha iyi bir çalışma ortamı sağlamak için yapılan sistemli çalışmalardır.

ILO ve WHO'nun iş sağlığı ve güvenliği alanındaki çalışmalarını için <http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm> ve http://www.who.int/topics/occupational_health/en/ adreslerine bakabilirsiniz.

INTERNET

İş Kazası

WHO iş kazasını, “önceden planlanmamış, çoğu zaman yaralanmalara, makine ve teçhizatın zarara uğramasına veya üretimin bir süre durmasına yol açan olay” ola-

İş Kazası: Sigortalının işveren otoritesi altında bulunduğu bir sırada gördüğü iş veya işin gereği dolayısıyla aniden ve dıştan meydana gelen bir etkenle onu bedenen veya ruhça zarara uğratan bir olaydır.

rak tanımlamaktadır. ILO ise iş kazasını, “belirli bir zarar veya yaralanmaya yol açan, önceden planlanmamış beklenmedik bir olay” şeklinde tanımlamaktadır.

Doktrinde ise iş kazası, “sigortalının işveren otoritesi altında bulunduğu bir sırada gördüğü iş veya işin gereği dolayısıyla aniden ve dıştan meydana gelen bir etkenle onu bedenen veya ruhça zarara uğratan bir olay” olarak tanımlanmaktadır (Tuncay-Ekmekçi, 2011, s.286).

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu m.3/g’de iş kazası, “İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hale getiren olay” olarak tanımlanmıştır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK) m.13’de “İş kazasının tanımı, bildirilmesi ve soruşturulması” başlığı altında iş kazasının tanımı verilmekten çok hangi hal ve durumlarda meydana gelen olayın iş kazası sayılacağı düzenlenmiştir. SSGSSK m.13’e göre, “İş kazası

- Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,*
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,*
- Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,*
- Bu Kanununun 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,*
- Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında,*

meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olaydır”.

İNTERNET

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu metni için <http://www.sgk.gov.tr> adresine bakabilirsiniz.

SSGSSK’da yer alan hükümden hareketle iş kazasının unsurları şunlardır:

- 1. Kazaya uğrayanın 5510 sayılı SSGSSK anlamında sigortalı sayılması:** SSGSSK m.4’de tüm sigorta kolları açısından sigortalı sayılanlar, m.5’de bazı sigorta kollarının uygulanacağı kişiler düzenlenmiştir. Kanunda m.6’da ise sigortalı sayılmayanlar sıralanmıştır. Dolayısıyla, SSGSSK anlamında bir olayın iş kazası sayılabilmesi için kişinin ya SSGSSK m.4 anlamında tüm sigorta kolları açısından sigortalı sayılanlar arasında yer alması ya da m.5 anlamında iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolunun uygulanacağı kişilerden olması gereklidir.
- 2. Sigortalının kazaya uğraması:** Sigortalının başına gelen olayın SSGSSK anlamında iş kazası sayılması için Kanunda m.13’de sıralanan hallerden birinde meydana gelmiş olması gereklidir.
  - a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada kazaya uğraması:** SSGSSK, sigortalının işyerinde bulunduğu sırada uğradığı kazayı başka hiçbir koşul aramaksızın iş kazası olarak kabul etmiştir. Sigortalının başına gelen kaza olayının mutlaka iş saatleri içinde meydana gelmesi de şart değildir (Güzel-Okur-Caniklioğlu, 2009, s.322). Örneğin, öğle tatilinde sigortalının başka bir işçi veya yabancı bir kişi tarafından öldürülmesi, yaralanması, işyeri bahçesinde koşarken düşmesi, sigortalının sarhoşken işyerinde kendini yaralayıp kan kaybından ölmesi iş kazasıdır (Güzel-Okur-Caniklioğlu, 2009, s.322; Tuncay-Ekmekçi, 2011, s.289).

İşçinin, işyerinde intihar etmesi Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu anlamında iş kazası mıdır?

SIRA SİZDE

- b) *İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle kazaya uğraması:* Sigortalının, başına gelen kaza olayı işyerinde meydana gelmemiş olsa bile sigortalının işverenden aldığı talimat gereğince veya sigortalının işin gereği olarak işyeri dışına çıkması halinde uğradığı kaza iş kazasıdır (Güzel-Okur-Caniklioğlu, 2011, s.323-324). Örneğin, mali müşavirin yanında çalışan sigortalının işvereninden aldığı talimat gereğince vergi dairesine giderken trafik kazası geçirmesi sonucunda yaralanması iş kazasıdır.
- c) *Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda kazaya uğraması:* Sigortalının, işveren tarafından görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi durumunda asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda başına gelen her olay iş kazası sayılacaktır. İşveren tarafından sigortalının toplantı için başka bir şehre gönderilmesi halinde boş zamanlarını normal bir yaşantı içinde kalmak koşuluyla sinemaya, kahveye giderek değerlendirmesi ve bu sırada başına gelen olay iş kazası sayılacaktır (Güzel-Okur-Caniklioğlu, 2011, s.325).
- d) *Bu Kanununun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda kazaya uğraması:* 4857 İş Kanunu m.74/son'a göre, kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verilecektir. Kadın sigortalının emzirme izni süresi içinde başına gelen olay iş kazasıdır. Kadın sigortalının emzirme izni süresi içinde evine giderken yolda düşüp ayağını kırması iş kazasıdır.
- e) *Sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında kazaya uğraması:* Sigortalıların, işveren tarafından sağlanan taşıtla işin yapıldığı yere getirilip götürülmeleri sırasında başlarına gelen olay iş kazası sayılacaktır. İşverenin taşıtın sahibi olması şart değildir. Taşıtın işverenin zilyetliği altında bulunması yeterlidir (Güzel-Okur-Caniklioğlu, 2011, s.327; Tuncay-Ekmekçi, 2011, s.293).
3. **Sigortalının bedensel veya ruhsal bir zarara uğraması:** Sigortalının başına gelen olayın iş kazası sayılması için sigortalının bedensel veya ruhsal olarak zarara uğraması gerekir. Her türlü yaralanma, engelli hale gelme, kırık, yanık gibi dış organlarda meydana gelen arızalar olabileceği gibi beyin kanaması, iç kanama gibi iç organlarda meydana gelen arızalar da iş kazası olarak kabul edilecektir. Ayrıca akıl hastalığı, sinir bozukluğu gibi sigortalıyı ruhsal yönden etkileyen olaylar da iş kazası olarak kabul edilecektir.
4. **Kaza olayı ile sigortalının uğradığı zarar arasında illiyet bağının bulunması:** Kaza olayı ile sigortalının uğradığı zarar arasında neden sonuç bağlantısının olması gereklidir. Yani olayların normal akışına ve genel hayat deneyimlerine göre gerçekleşen türden zararlı bir sonucu meydana getirmeye elverişli ya da böyle bir sonucun meydana gelmesini kolaylaştıran nedenin olması gereklidir. Yargıtay tarafından sigortalının iş kazası sonucunda yaralanıp hastanede tedavi gördükten sonra memleketine giderken trafik kazası geçirmesi sonucunda ölmesi iş kazası sayılmamıştır (Güzel-Okur-Caniklioğlu, 2011, s.328-329).

Zilyetlik: Bir kimsenin taşınır (menkul) veya taşınmaz (gayrimenkul) bir mal üzerindeki fiili hâkimiyetidir.

İllyet Bağı: Haksız fiil sebebiyle ortaya çıkan zararın tazmini borcunun doğabilmesi için haksız fiil ile zarar arasında bulunması gerekli neden-sonuç ilişkisidir.

Meslek Hastalığı:

Sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir nedenle veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleridir.

Meslek Hastalığı

Doktrinde meslek hastalığı, “belirli bir mesleğin (işin) ifası sonucu o mesleğin (işin) nitelik ve yürütüm şartların doğurduğu bir engellilik hali veya hastalık” olarak tanımlanmaktadır (Tuncay-Ekmekçi, 2011, s.297). 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu m.3/İde meslek hastalığı, “Mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalık” olarak tanımlanmıştır. 5510 sayılı SSGSSK m.14/Te göre **meslek hastalığı**, “sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleridir”. Meslek hastalığının tanımından da anlaşıldığı üzere meslek hastalığında tekrarlanan bir durum söz konusudur. Zaten bu durum, iş kazası ile meslek hastalığı arasındaki temel farktır. Çünkü iş kazası aniden, beklenmedik şekilde meydana gelirken meslek hastalığında tekrarlanan bir durum söz konusu olmaktadır. Torna tezgâhında çalışan birisi bir anda elini makineye kaptırması sonucunda iş kazasına uğrayabilir. Kot kumlama işinde çalışanlarda ise tekrarlanan bir şekilde kumu solumaları sonucunda sliksiz hastalığı ortaya çıkmaktadır.

INTERNET

Sliksiz hastaları ve çalışma koşulları hakkında kısa film için [SIRA SİZDE](http://www.culture-unplugged.com/documentary/watch-online/filmedia/play/4453/Toz—Dust- adrese bakabilirsiniz.</p>
</div>
<div data-bbox=)

5

İş kazası ve meslek hastalığı arasındaki temel fark nedir?

SSGSSK’da yer alan hükümden hareketle meslek hastalığının unsurları şunlardır:

- 1. Hastalığa yakalananın 5510 sayılı SSGSSK anlamında sigortalı sayılması:** SSGSSK anlamında bir hastalığın meslek hastalığı olarak kabul edilebilmesi için yukarıda iş kazasının unsurlarını incelerken de ifade ettiğimiz gibi kişinin ya SSGSSK m.4 anlamında tüm sigorta kolları açısından sigortalı sayılanlar arasında yer alması ya da m.5 anlamında iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolunun uygulanacağı kişilerden olması gereklidir.
- 2. Sigortalının bedensel veya ruhsal bir zarara uğraması:** Sigortalının yakalandığı hastalığın iş kazasında olduğu gibi sigortalıda bedensel veya ruhsal bir zarara yol açması gereklidir. Meydana gelen zarar, geçici olabileceği gibi sigortalının engelli hale gelmesine neden olabilecek şekilde sürekli de olabilir. Meslek hastalığı sadece vücudun bedensel bütünlüğünde değil ruh ve sinir sisteminde de engellilik hali meydana getirebilir (Güzel-Okur-Caniklioğlu, 2011, s.334).
- 3. Hastalık veya engelliliğin yürütülen işin sonucu olması:** İş kazasının çalışanla işle ilgisi bulunması şart olmadığı halde meslek hastalığının işin yürütümü sonucunda ortaya çıkması gerekir (Tuncay-Ekmekçi, 2011, s.297). Ülkemizde, meslek hastalığının belirlenmesi konusunda karma bir yöntem benimsenmiştir. *Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oramı Tespit İşlemleri Yönetmeliği*’nde (RG, T.11.10.2008, S.27021) meslek hastalıklarının listesi yer almaktadır. Yönetmeliğe göre, listede yer alan bir hastalığın 2 gün-25 yıl arasında değişen yükümlülük süresi içinde sigortalıda ortaya çıkması halinde bu hastalık meslek hastalığı sayılacaktır. Ancak, listede yer almayan veya yükümlülük süresi geçtikten sonra ortaya çıkan bir hastalığın meslek hastalığı sayılması için *Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu*’na başvurulabilir. Taraflar, kurulun kararına karşı *İş Mahkemesi*’nde dava açabilirler.

K İ T A P

İş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolu hakkında daha fazla bilgi için *Sosyal Güvenlik Hukuku (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını, 2014)* kitabının 3. ünitesine bakabilirsiniz.

Özet

İş sağlığı ve güvenliğinin dünyada ve Türkiye’de tarihsel gelişimini açıklamak.

Sanayi Devrimi, çalışma ilişkilerinin niteliğini değiştirmesi nedeniyle çalışma hayatı açısından bir dönüm noktasıdır. İş sağlığı ve güvenliği alanında bilimsel anlamdaki gelişmeler, İtalya’da ortaya çıkmakla birlikte konunun gelişimi İngiltere’de olmuştur. Dünyada iş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan düzenlemeleri, çalışma hayatının denetimine ilişkin düzenlemeler ve çalışanları çeşitli tehlikelerden koruyacak, sağlıklı ve verimli çalışabilmelerini sağlayacak düzenlemeler şeklinde iki başlık altında inceleyebilmek mümkündür.

Avrupa’da yaşanan Sanayi Devrimi’nin koşullarının Osmanlı İmparatorluğu’nda oluşmaması nedeniyle aynı dönemde Sanayi Devrimi yaşanmamıştır. Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan ilk düzenlemeler, işçilerin en yoğun olarak çalıştıkları alanın kömür madenleri olması nedeniyle bu alana yönelik olmuştur. Daha sonra çeşitli kanunlarda iş sağlığı ve güvenliği konusuyla ilgili hükümler yer almıştır. 20.06.2012 tarihinde 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kabul edilmiştir.

İş sağlığı ve güvenliğinin amacını anlatmak.

Dünyada ve Türkiye’de iş kazası veya meslek hastalığı sonucunda birçok kişi ölmektedir. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliğinin temel amacı, iş kazaları ve meslek hastalıkları meydana gelmeden önce önlemektir. Bu şekilde, çalışanların hayatlarının ve vücut bütünlüklerinin korunması amaçlanmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin amacını çalışanları korumak, üretimde güvenliği sağlamak ve işyeri güvenliğini sağlamak olarak ifade edebiliriz.

İş sağlığı ve güvenliğinin önemini açıklamak.

İş sağlığı ve güvenliğinin önemi gün geçtikçe artmıştır ve artmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin önem kazanmasının nedenleri teknik zorunluluklar, ekonomik zorunluluklar ve sosyal zorunluluklar şeklinde üç başlık altında incelenebilir

İş sağlığı, iş güvenliği, iş kazası ve meslek hastalığı kavramlarını tanımlamak.

İş sağlığı ve güvenliğinin özünde, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi yatmaktadır. Bu alanda iş sağlığı, iş güvenliği, iş kazası ve meslek hastalığı kavramları karşımıza çıkmaktadır.

İş sağlığı, daha çok çalışma ortamında bulunan ve işçinin sağlığını etkileyebilecek risk faktörleri karşısında işçinin sağlığının korunmasıdır.

İş güvenliği, işyerlerini işin yürütümü nedeniyle oluşan tehlikelerden ve sağlığa zarar verebilecek koşullardan arındırarak, daha iyi bir çalışma ortamı sağlamak için yapılan sistemli çalışmalardır. İş kazası, sigortalının işveren otoritesi altında bulunduğu bir sırada gördüğü iş veya işin gereği dolayısıyla aniden ve dıştan meydana gelen bir etkenle onu bedenlen veya ruhça zarara uğratan bir olaydır.

Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleridir.